

Скуйбід І.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка
Науковий керівник – к.пед.н., доц. **Зімакова Л. В.**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДІАМОНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті визначено поняття «діамонологічна компетентність». Охарактеризовано особливості формування діамонологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: зв'язне мовлення, діалог, монолог, діамонологічна компетентність, діти старшого дошкільного віку, мовлення, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Проблема формування діамонологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є актуальною в контексті сучасного суспільства. Діамонологічна компетентність передбачає розвиток вмінь і навичок спілкування, взаєморозуміння та емпатії в контексті діалогічних взаємин. В умовах сучасного інформаційного світу, де взаємодія з іншими людьми стає все важливішою, важливо враховувати особливості формування комунікативних навичок в ранньому віці. Діти старшого дошкільного віку перебувають у важливому етапі свого розвитку, коли формуються основи особистісних рис і соціальних вмінь. Розвиток діамонологічної компетентності дозволяє дітям ефективніше взаємодіяти з оточуючими, розуміти інші точки зору, розвивати співпрацю та толерантність. У контексті виховання дітей важливо створювати таке середовище, яке сприяє розвитку їх діалогічних здібностей, сприйняттю різноманітності та відкриттю до нового. Також, формування діамонологічної компетентності в дітей є актуальним у зв'язку із загальним розвитком суспільства, де толерантність, вміння слухати та розуміти інших стають ключовими якостями успішного громадянина. Такий підхід до формування комунікативних навичок у дітей покликаний сприяти створенню гармонійного суспільства, базовою одиницею якого є взаєморозуміння та взаємоповага.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку зв'язного мовлення досліджувалася вченими: Л. Виготський, І. Зимняя, Г. Леушина, О. Лурія, С. Рубінштейн, Ф. Бацевич, І. Гальперін, Н. Зарубіна, М. Кочерган, О. Леонт'єв, Л. Лосєва, О. Москальська, О. Нечаєва, Е. Реферовська, Г. Солганік, А. Богущ, Н. Гавриш, М. Вашуленко, Т. Ладигенська, Н. Луцан, М. Пентилюк, О. Ушакова та ін.

Українські науковці звертають увагу на особливості формування діалогової компетентності у дітей старшого дошкільного віку, розглядаючи це питання в різних аспектах. Л. Григор'єва у своїх дослідженнях акцентує на важливості розвитку спілкування та емпатії в дітей старшого дошкільного віку, визначаючи їхню впливову роль у формуванні особистості.

О. Ковальчук розглядає аспекти виховання дітей з урахуванням діалогової компетентності, розвиваючи методiku та підходи, які сприяють створенню сприятливого середовища для розвитку діалогічних вмінь та виховання толерантності. Публікації І. Петрівської присвячені аналізу практичних аспектів формування діалогової компетентності, зокрема, висвітлення впливу різноманітних ігрових методик та вправ на розвиток діалогічного мислення дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті полягає в обґрунтуванні поняття «діалогова компетентність» та розкритті особливостей розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Проблема розвитку зв'язного мовлення досліджувалася психологами (Л. Виготський, І. Зимняя, Г. Леушина, О. Лурія, С. Рубінштейн), лінгвістами (Ф. Бацевич, І. Гальперін, Н. Зарубіна, М. Кочерган, О. Леонтьєв, Л. Лосєва, О. Москальська, О. Нечаєва, Е. Реферовська, Г. Солганік), лінгводидактами (А. Богуш, Н. Гавриш, М. Вашуленко, Т. Ладиженська, Н. Луцан, М. Пентилюк, О. Ушакова).

Зв'язне мовлення поділяється на діалогічне та монологічне. Діалогічне мовлення розглядається вченими (О. Гвоздєв, Г. Леушина, Н. Луцан, Е. Палихата, В. Скалкін, Л. Щерба, Л. Якубинський) як первинна природна форма мовленнєвого спілкування, що складається з обміну висловлювань. Діалогічне мовлення це – ситуативне, контекстне, згорнуте, еліптичне, довільне, реактивне, мало організоване мовлення. Монологічне мовлення – це розгорнутий вид мовлення, оскільки мовець мусить не тільки назвати предмет, але й розкрити різні зв'язки (часові, причинно-наслідкові), що характерні для нього.

На необхідності спеціальної роботи з розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей наголошували Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Леушина, І. Синиця, Ф. Сохін, С. Рубінштейн, Л. Федоренко, Л. Щерба. Ці вчені зазначають, що зв'язним монологічним мовленням дитина дошкільного віку починає оволодівати в 4 – 4,5 роки. Це пов'язано з розвитком мислення дитини, ускладненням дитячої діяльності, формами спілкування з оточуючими людьми. За таких умов у дошкільника з'являється потреба у нових мовленнєвих засобах та формах побудови монологу. Як засвідчують

дослідження Н. Гавриш, О. Леонт'єв, Г. Леушина, С. Рубінштейн, Ф. Сохін, А. Шанхарович, самостійно діти не можуть на достатньому рівні опанувати форми побудови монологу, їх цьому необхідно спеціально вчити. Розглядання монологу як форми зв'язного мовлення у лінгвістичному, психологічному та прагматичному аспектах необхідне для нашого дослідження у плані розуміння становлення зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку. Дослідники Д. Баранник, М. Бахтін, Л. Васильєв, Л. Щерба, Л. Якубинський вважають за доцільне визначати монолог, протиставляючи його діалогу, беручи до уваги найвагоміші ознаки монологу: лінгвістичні, психологічні, прагматичні. Зокрема, Л. Якубинський при розмежуванні форм мовленнєвого спілкування спирається на прагматичний ракурс. Визначення форм мовленнєвого спілкування – монологу та діалогу, автор обґрунтовує з їх протиставлення, відзначаючи, що для діалогу характерні такі ознаки: порівняно швидкий обмін думками, коли кожний компонент обміну є реплікою і одна репліка в найвищому ступені обумовлена іншою; обмін відбувається поза будь-яким попереднім розмірковуванням; компоненти не мають особливої заданості, в побудові реплік відсутня навмисна зв'язаність, і вони в найвищому ступені короткі. Для монологу характерні: протяжність та обумовлена нею зв'язність, побудова мовленнєвого ряду; однобічний характер висловлювання, не розрахований на термінову репліку, заданість, попереднє обмірковування. Перелічені ознаки монологу не є суперечливими або взаємовиключними.

У старших дошкільників також розвивається діалогічне мовлення, яке дозволяє дитині легко налагоджувати мовленнєву взаємодію з дорослими та однолітками. Забезпечують таку взаємодію сформовані діалогічні уміння. Під такими уміннями розуміється здатність дітей спілкуватися між собою, вступати в розмову, підтримувати й завершувати її, дотримуючись правил мовленнєвого етикету, влучно вживати мовленнєві вирази; висловлюватися зв'язно; інтонаційно оформлювати своє мовлення. В державному Стандарті дошкільної освіти (БКДО) визначено діалогічну компетенцію, якою мають оволодіти старші дошкільники, під якою розуміється уміння дітей використовувати зв'язний текст, відповідати на запитання й звертатися із запитаннями, підтримувати та розпочинати розмову, вести діалог, складати різні розповіді [1].

Як зазначає О. Полевикова, цілісний підхід є важливим принципом формування діалогічного мовлення, внаслідок якого встановлюються діалогічні відносини між дітьми, відбувається формування ініціативної та відповідальної позиції, партнерських стосунків. Опанування дитиною мовними засобами та невербальною комунікацією сприяють формуванню діалогічних умінь [5].

Однією з умов розвитку діалогічного мовлення є оволодіння дитиною різними сторонами мови, що сприяє самостійному висловлюванню, використовуючи різні синтаксичні конструкції.

У закладі дошкільної освіти розвиток діалогічного мовлення відбувається у двох формах: у вільному мовленнєвому спілкуванні і на спеціальних заняттях. Діалог насамперед виникає при вільному мовленнєвому спілкуванні, є базою для збагачення словника дітей. Під час такого мовлення відбувається розвиток граматичних навичок, здобуваються навички зв'язного мовлення.

На організованих заняттях дана робота здійснюється за допомогою методу розмови (бесіди) і методу імітації. Такі заняття проводяться два рази на тиждень. Методи реалізуються: прийомами підготовленої бесіди (розмови), прийомами театралізації (імітації і переказу).

Доцільно використовувати бесіди на різні теми, пов'язані з життям дитини в сім'ї, дитячому садку, з відносинами із друзями, використовуючи при цьому різноманітні мовленнєві засоби, формули мовленнєвого етикету. У такий спосіб у дітей будуть закріплюватися вміння використання норм і правил вживання мовленнєвого етикету, необхідного для виховання культури спілкування.

Підбираючи методи і прийоми для розвитку діалогічного мовлення дошкільників, слід враховувати ті знання, які дитина засвоїла в межах теми, яка буде обговорюватися, наявність уявлень про предмет спілкування.

Розвиток навичок діалогічного мовлення відбувається і в процесі режимних моментів, в процесі яких забезпечується міцність знань, гарне запам'ятовування слів і нових, і раніше засвоєних.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток діалогічного мовлення у старших дошкільників – один з найбільш значущих аспектів дошкільної освіти та виховання. Тому, наскільки добре дитина володіє діалогічними вміннями, залежить розвиток монологічного зв'язного мовлення, що забезпечує загальний рівень мовленнєвого розвитку дитини. Вся робота в даному напрямку повинна бути підпорядкована головній меті – підготовці до успішного навчання в школі і успіх в цій роботі може бути, досягнутий тільки при тісному контакті педагогів та батьків.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / під керівництвом Т.О.Піроженко. К.: Видавництво, 2021. - 26 с.
2. Богуш, А. Лінгводидактика в сучасних закладах освіти. Одеса: ПНЦ АПН України. 2001. 269 с.
3. Богуш А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови. Київ: Вища школа. 2007. 542 с.

4. Омелянєнко А. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-роздуми. Донецьк: Юго-Восток, 2009. 196с.
5. Полєвікова О.Б. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Херсон, 2015. Вип. 67. - с.132-139.

УДК: 373.2.015.3:159.952.13

Солодовник В. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к. п. н., ст. викл. **Фазан Т. П.**

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***Анотація.** Стаття присвячена одній з актуальних тем сучасності – розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку засобами інтерактивних технологій, оскільки оновлений зміст державного стандарту дошкільної освіти потребує акцентування уваги на формуванні пізнавальної компетентності дітей. Розкрито сутність та структуру пізнавальної активності дошкільників. Висвітлено значення та специфіку використання інтерактивних технологій у формуванні пізнавальної активності дітей.*

***Ключові слова:** пізнавальна активність дітей, інтерактивні технології, інтерактивні методи навчання, діти дошкільного віку, ЗДО.*

Постановка проблеми. Сучасний підхід до побудови освітнього процесу в ЗДО ґрунтується на усвідомленні важливості дошкільного віку як унікального періоду розвитку особистості. Пізнавальна активність є основою засвоєння дитиною культурного досвіду людства, необхідною умовою формування розумових якостей особистості дошкільника, її самостійності, ініціативності, успішності, творчості, що в свою чергу, сприяє гармонійному становленню зростаючої особистості.

В дошкільному віці дитина має навчитися володіти різними способами здобуття потрібної інформації, вміннями аналізувати, систематизувати і робити висновки, що знадобляться їй у подальшому житті. Завданням дошкільної освіти є дати дитині не багаж знань, а навчити їх здобувати. Тобто важливо в дошкільний період життя дитини розвивати пізнавальну активність та психічні процеси, такі як відчуття, сприймання, пам'ять, увага, уява, мовлення. Лише за таких умов формується активна, творча особистість, яка здатна не лише засвоювати запропоноване, а й доцільно активно ним користуватись у нових життєвих ситуаціях.